

Eğitim Enstitülerinden Eğitim Fakültelerine Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmek

Betül Batır*

Giriş

TÜRK eğitim tarihinde, Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirilmesi, Osmanlı’dan gelen eğitim kurumları korunmakla birlikte, öncelikle köy öğretmeni yetiştirilmesi amacı ile gündeme gelmiş ve gerçekleştirilmiştir.

Uzun yıllar köy öğretmen okulları ve köy enstitüleri ile devam eden çalışmalar 1970’li yıllarda yükseköğretim anlamında genel kurumlara dönüşerek eğitim enstitüleri adını almıştır. İlkokul ve ortaokula öğretmen yetiştiren eğitim enstitülerine geçilmiş olması, öğretmenlik mesleğinde öğrenimin liseden ön lisans düzeyine yükseltilmesi anlamında önemli bir gelişmedir. Eğitim enstitülerinin ardından Yüksek Öğretmen okullarında süren öğretmen yetiştirilmesi 1982’den sonra Eğitim fakülteleri ile devam etmiştir.

I- Eğitim Enstitülerinin Kuruluşu ve Yapısı

A- İki Yıllık Eğitim Enstitüleri (İlkokul Öğretmeni Yetiştirilmesi)

14 Haziran 1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 43. maddesinde “Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği”¹ olarak tanımlanmıştır. Böylece öğretmen adaylarının yükseköğrenim görmeleri gerektiği hükmü getirilmiştir. Bundan önce ilkokul öğretmenleri üç yıllık ilköğretmen okullarında ye-

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı. bbatir@istanbul.edu.tr

1 Hasan Ali Koçer, “İlkokul Öğretmeninin Yetiştirilmesi (1923–1980)”, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, İstanbul: MEB Yayınları, s. 588; Yahya Akyüz, *Başlangıçtan 2001’e Türk Eğitim Tarihi*, 8. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, s. 347; Cemil Öztürk, *Türkiye’de Dünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*, İstanbul: M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları, 1998, s. 116.

tiştirilmekteydi. Bu hükümle birlikte iki yıllık eğitim enstitülerinin açılması kararlaştırılmıştır. Böylece 1974-75 öğretim yılından itibaren ilköğretmen okulları bünyesinde lise ve öğretmen liselerine dayalı iki yıllık eğitim enstitüleri açılmıştır.²

“Eğitim Enstitüsü Sınıf (İlkokul) Öğretmenliği Bölümü” olarak adlandırılan bu enstitülerin sayısı Kasım 1975’te yeni açılan 18 enstitü ile birlikte toplam 33’e çıkmıştır.³ Sınıf öğretmeni yetiştiren bu kurumlara önce “iki yıllık Eğitim Enstitüleri” adı verilmiş, 1979’da yayınlanan yönetmelikle birlikte ise isimleri “Sınıf Öğretmeni Yetiştiren Eğitim Enstitüleri” olarak değiştirilmiştir.

1976’da sayıları 50’yi bulan eğitim enstitüleri 1975’ten itibaren bazı kanlı eylemlere sahne olmuştur. 1975’te “can güvenliği ve öğrenim özgürlüğü kalmadığı” gerekçeleriyle birçok öğrenci, okullarına devam edememiş ve kayıtları silinmiştir.⁴ Danıştay kararıyla daha sonraki yıllarda bu öğrencilere af getirilerek tekrar öğrenim hakkı tanınmıştır.⁵

1981 yılı itibarıyla Ağrı, Amasya, Bolu, Burdur, Çanakkale, Denizli, Edirne, Erzincan, Giresun, Hatay, Kastamonu, Kırşehir, Manisa, Muğla, Niğde, Siirt ve Van’da olmak üzere 17 adet iki yıllık eğitim enstitüsü bulunmaktaydı.⁶

1979 yılında yayınlanan “Sınıf Öğretmeni Yetiştiren Eğitim Enstitüleri Yönetmeliği”ne göre, enstitülerin amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

“Eğitim Enstitüleri; öğrencilere öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği genel kültür, özel alan bilgisi ve pedagojik formasyon vererek, adayların;

- 1) Ulusal, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen,
- 2) Özgür düşünebilen, karşıt düşüncelere ve insan haklarına saygılı olan,
- 3) Beden ve ruh sağlığı yönlerinden sağlıklı olarak gelişen,
- 4) İş alışkanlığı ve çalışma disiplini kazanarak yapıcı, yaratıcı ve üretici bir kişiliğe sahip olan,
- 5) Başkaları ile işbirliği yaparak, ailesine ve çevresine olumlu katkılarda bulunabilen, yurttaşları yetiştirmeleri için gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazanmalarını amaç edinir.”(Madde: 2).⁷

İki yıllık eğitim enstitülerinin yönetim kadrosu, Müdür, Müdür Başyardımcısı, Müdür Yardımcıları, Eğitim Şefi ve Atölye Şeflerinden oluşmaktaydı. Bura-

2 *Tebliğler Dergisi*, 19 Mayıs 1975, sy. 1840, s. 295.

3 Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 117.

4 Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 117; Yahya Akyüz, *a.g.e.*, s. 347.

5 *Tebliğler Dergisi*, 3 Ekim 1977, sy. 1954, s. 507.

6 Halit Dursunoğlu, “Cumhuriyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirmenin Tarihsel Gelişimi”, *Milli Eğitim Dergisi*, Güz 2003, sy. 160; Yahya Akyüz, *a.g.e.*, s. 347.

7 Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 118.

da Eğitim Şefinin yönetim görevi yanında bir diğer önemli görevi de öğretmen yetiştiren kurumların uygulamaya yönelik olarak teorik bilgilerinin uygulandığı staj okullarının koordinasyonunu yapmaktı. Eğitim Şefi bu okulların planlanması, öğrencilerin okullarda uygulama yapmasına olanak tanınması ve bu uygulamanın denetlenmesi gibi organizasyonları düzenlemekteydi. Karar alma kurulları olarak Yönetim Kurulu, Öğretmenler Kurulu ve Ders Öğretmenleri Kurulu olmak üzere 3 kurul mevcuttu.

1979 yılında yayınlanan “Sınıf Öğretmeni Yetiştiren Eğitim Enstitüleri Yönetmeliği”ne göre, öğretmenlerde aranacak unsurlar şunlardı;

- 1) Akademik kariyeri bulunmak (profesör, doçent),
- 2) Doktorasını vermiş olmak,
- 3) Üç-dört yıllık eğitim enstitülerinde asistanlık yaparak bu eğitim enstitülerinde öğretmenlik hakkını kazanmış olmak,
- 4) Bu koşulları taşımayanlar için, yapılacak sınavlarda başarı göstermek. (Madde 14).⁸

İki yıllık enstitülerde öğrenim görececek öğrencilerde aranılan şartlar ise şu şekilde belirtilmekteydi:

- 1) T.C. vatandaşı olmak,
- 2) İlköğretmen Okulu, öğretmen lisesi veya lise mezunu olmak,
- 3) Sağlam ve sağlıklı olmak (Kekemelik, sakatlık, körlük, şaşılık, çolaklık, topallık, kamburluk, verem gibi bulaşıcı hastalık gibi bedeni ve ruhi rahatsızlığı olmadığına dair bir sağlık raporu alması gerekmektedir.),
- 4) Askerlikle ilişkisi olmadığını belgelemek,
- 5) Yatılı alınacak bayanlar için evli, boşanmış ya da dul olmamak.
- 6) Herhangi bir yerde görevli ya da bir öğrenim kurumunda kayıtlı öğrenci olmamak.

Enstitülere öğrenci alımı hususunda 1975’te Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan bir yönetmelikle, iki ve üç yıllık eğitim enstitülerine Üniversitelerarası Seçme Sınavı (ÜSS) sonuçları ile öğrenci alınacağı hükme bağlanmıştı. 1977’de ise bu yönetmelikte bir değişiklik yapılarak ÜSS sonuçlarının yanında eğitim enstitülerine alınacak öğrencilere yazılı, sözlü, uygulamalı, mülakat yapılarak asıl kayıtlarının yapılması gerektiği resmîleştirilmişti.⁹ 1981-1982 öğretim yılında toplam 6.584 öğrenci varken, bir yıl sonra sayı 10.875’e yükselmiştir. Bunların bir kısmı yatılıdır.

Eğitim enstitülerinde öğrenim iki sömestr idi. Öğrencilerin derslere devamı gerekmekteydi. Öğrenciler öğrenimlerini normal sürelerinin en fazla 1,5 katı süresinde bitirmek zorundaydılar. Programlar, öğretmenlik mesleğine

8 Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 121.

9 *A.g.e.*, s. 122-123.

hazırlık, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyonu içerir şekilde düzenlenmişti. Yabancı dil dersleri kredili ve ön şartlı olarak Yabancı Dil I ve II olarak okutuluyor, eğer öğrenci isterse ve okulun şartları da uygunsa Yabancı Dil III de alınabiliyordu. Öğrenim süresini tamamlamanın son şartı Öğretmenlik Uygulaması idi. Bu uygulama son yarıyıld, dört haftalık bir süreçte, birleştirilmiş sınıflı köy okullarında yapılmaktaydı. Öğrenci burada başarılı olduğu takdirde mezuniyeti tamamlanmış oluyordu. Seçmeli derslerde öğrenci diğer bölümlerin derslerini de seçebilmekteydi. Türkçe öğretimi, yabancı diller ve eğitim psikolojisi dersleri önkoşullu derslerdi. Öğrenci bu dersleri başaramadığı takdirde bir sonraki dersi alamıyordu. Bir öğrencinin üst üste iki yarıyıld genel ortalaması 1.50 notunun altına düştüğünde kaydı siliniyordu. Mezuniyet için 67 kredi şartı ve beden eğitimi çalışmalarına katılarak aldığı belge istenmekteydi.

B- Üç Yıllık Eğitim Enstitüleri (Ortaokul Öğretmeni Yetiştirilmesi)

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1946-47 öğretim yılında, Ankara Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü, Balıkesir Necatibey Orta Öğretmen Okulu ile İstanbul ve İzmir Erkek Öğretmen Okulları eğitim enstitüsüne dönüştürülmüştü.¹⁰ 2-10 Aralık 1946 tarihinde toplanan Üçüncü Milli Eğitim Şurası'nda yapılan görüşmeler sırasında ortaokulda okutulan her bir ders için ayrı öğretmen yetiştirmek yerine resim, müzik ve beden eğitimi dışında bütün dersleri okutabilecek bir öğretmen yetiştirmenin daha uygun olacağı ortaya atılmıştı. Böylece, ortaokullarının sayılarının artmasına bağlı olarak branş öğretmenini yetiştirilmesi konusunda sayısal anlamda sorun yaşandığından, eğitim enstitülerinde "Toplu dersler şubesi" açılmak suretiyle Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Yurttaşlık Bilgisi, Fizik, Kimya gibi dersler toplu olarak verilmeye başladı. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde uygulanan bu iki yıllık deneme başarılı olamadı. 1948-49 öğretim yılında bu bölüm Fen ve Edebiyat olarak ikiye ayrıldı. Dr. Tahsin Banguoğlu'nun Milli Eğitim Bakanlığı döneminde yapılan 23-31 Ağustos 1949 tarihli Dördüncü Milli Eğitim Şurası'nın konuları arasında "Ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okulu teşkilatının ihtiyaçlara göre düzenlenmesi" de bulunmaktaydı.¹¹ 1952-53 öğretim yılında bir Özel Eğitim Bölümü kuruldu. Bu bölüm 2 yıl sonra Pedagoji bölümüne bağlanmak suretiyle kapatıldı. 1967-68 öğretim yılından itibaren Fen Bölümü, Fen ve Tabiat Bilgisi ve Matematik; Edebiyat Bölümü, Türkçe

10 Nevzad Ayas, *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler*, Ankara, 1948, s. 331; Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 200.

11 Muhsin Hesapçioğlu, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Eğitim, Planlaması Çalışmaları: Bir Değerlendirme", *Türkiye'de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi*, Muhsin Hesapçioğlu-Alpaslan Durmuş (ed.), Ankara: Nobel Yayınları, 2006, s. 111.

ve Sosyal Bilgiler bölümlerine ayrılmış; 1968-69 öğretim yılından itibaren de bütün bölümlerin öğretim süresi 3 yıla çıkarılmıştır.¹²

1974’de Gazi Eğitim Enstitüsü “Eğitim Akademisi”ne dönüştürülerek eğitim süresi 4 yıla yükseltilmiş, ancak bir yıl sonra yeniden 3 yıla indirilmiştir. 1978-79 yılında öğretim süresi yeniden 4 yıla yükseltilerek ismi de Gazi Yüksek Öğretmen Okulu olarak değiştirilmişti. Bu okul 1982’de Gazi Üniversitesi’ne adını vermiş, Gazi Eğitim Fakültesinin de temelini oluşturmuştur.

Eğitim enstitüleri eğitim ve öğretim çalışmalarında öğrencilerin, ulusal ah-lâk ilkelerine bağlı, ulus ve insanlık ülküsünü benimsemiş, müspet bilim anlayışını kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını öğrenmiş, çalışkan, mesleğine bağlı, yaşayışı ve çevresine yaptığı etki bakımından örnek tutulmaya layık, bedence ve karakterce sağlam, kişilik sahibi birer meslek adamı olarak yetiştirilmelerini amaç edinmiş eğitim kurumlarıydı.¹³

1967 yılında ülkede 10 adet eğitim enstitüsü bulunmaktaydı. Bunlardan Erzurum, Diyarbakır, Konya, Samsun, İzmir, Balıkesir, Trabzon ve Bursa Eğitim Enstitüleri yalnızca ortaokullara fen, edebiyat ve sosyal bilgiler alanlarında eleman yetiştirmekte olup, İstanbul Eğitim Enstitüsü, Fen, Edebiyat ve Yabancı Dil bölümleri ile ortaokullara öğretmen ve Pedagoji bölümü ile ilköğretim müfettişi ve ilk öğretmen okulu meslek dersleri öğretmeni yetiştirmekteydi. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü bunlara ek olarak lise ve ortaokullara beden eğitimi, resim ve müzik öğretmeni yetiştirmekteydi.¹⁴

1968 tarihli Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği’ne göre, üç yıllık eğitim enstitüleri, ortaokullarla eşdeğer eğitim kurumlarına ve ilköğretmen okullarına öğretmen, ilköğretime müfettiş ve ilköğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına müdür yetiştiren; ilk ve ortaokullarla ilköğretim okulları hakkında inceleme yapan, bu okullardaki öğretmenlerin gelişmelerine yardım eden bir yüksek öğretim kurumudur, şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁵

Enstitü yönetiminde en yetkili kişi Enstitü Müdürü idi. Müdür Başyardımcısı, Müdür Yardımcıları, Bölüm Şefleri idareden sorumluydular. Öğretmenler Kurulu, Bölüm Öğretmenler Kurulu ve Enstitü Kurulunun yanında idarî ve eğitsel kurullar da bulunmaktaydı.¹⁶

Enstitülerde çalışan öğretmenlerin görevleri şunlardı:

- 12 A. Ferhan Oğuzkan, “Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi”, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, İstanbul: MEB Yayınları, s. 607; Yahya Akyüz, *a.g.e.*, s. 349; Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 201.
- 13 A. Ferhan Oğuzkan, *a.g.m.*, s. 607.
- 14 *Çeşitli Memleketlerde Üniversitelere Bağlı Eğitim Fakülteleri*, Doküman A, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967, s. 23.
- 15 *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde 1.
- 16 İdarecilerin ve kurulların görev ve yetkileri hakkında bkz. *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde: 19-42.

- 1) Haftada 12 saate kadar (üzerinde Müdür, Müdür Başyardımcılığı ve Müdür Yardımcılığı bulunanlar haftada 4 saat) ders okutur ve ayrıca seminer, laboratuvar, atölye çalışmalarını idare eder.
- 2) Yönetmeliğe göre gerekli sınavları yapar.
- 3) Dersine ait programı (aynı dersi okutan başka öğretmen varsa onlarla işbirliği halinde) hazırlar.
- 4) Her sömestrde okutacağı konuları ve yaptıracığı uygulama, seminer, laboratuvar ve atölye çalışmalarını benzeri öğretim faaliyetlerini saptayıp sömestr başında öğrencilere ve müdüre bildirir.
- 5) Yönetmelik gereği enstitüde yapılan toplantılara katılır.
- 6) Öğrencilerin ders dışı faaliyetlerini düzenler ve müracaatlarını kabul etmek için ayrıca haftada en az yarım gün enstitüde bulunur.
- 7) Kanun, nizamname ve yönetmeliklerle ve öğretmenler kurulu kararıyla uhdesine verilen diğer işleri yapar.¹⁷

Eğitim enstitülerinde görev yapan öğretmenlerin birçoğu alanlarında iyi yetişmiş ve eğitimlerini yurtdışında tamamlamış öğretmenlerden oluşmaktaydı. Örneğin 1970'li yıllarda Trabzon Eğitim Enstitüsü ve Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü'nde Sorbonne Üniversitesi'nden mezun olmuş öğretmenler bulunmaktaydı.¹⁸

Eğitim enstitülerinde öğretmenlerin yanında asistanlar da görev yapıyordu. Asistanlığa atanmak için üniversite veya yüksek dereceli öğretmen veya ihtisas okulu mezunu olmak, orta dereceli okullarda başarı ile en az iki yıl öğretmenlik yapmış ve 35 yaşını geçmemiş olmak şarttı.¹⁹

1968 yönetmeliğine göre, eğitim enstitülerine parasız yatılı, burslu ve gündüzlü öğrenci alınıyordu. Parasız yatılı ve burslu mezunlar, kanun hükümlerine ve enstitüye girerken verdikleri taahhüt ve kefalet senetlerine göre, Milli Eğitim Bakanlığı emrinde mecburî hizmet yapmakla yükümlüydü.²⁰

Enstitüye öğrenci alımı 1973 yönetmeliğinde belirtilmiş ve böylece 1974-75 öğretim yılından itibaren öğrencilerin giriş sınavlarının iki basamaklı olarak yapılması sağlanmıştır. Buna göre, birinci basamak sınavı, Kız Teknik Öğretmen Okulu ve Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu'na gireceklerinki ile birleştirilerek Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, ikincisinin yine okul tarafından yapılması öngörülmüştür.²¹

¹⁷ *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde 31.

¹⁸ Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 205.

¹⁹ *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde 36.

²⁰ *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde 4.

²¹ "Yüksek Okullar Eleme (Birinci Basamak) Sınavları İle İlgili Yönerge", metin için bkz. *Tebliğler Dergisi*, 31 Aralık 1973, sy. 1773, s. 477-481.

1975’te yürürlüğe giren bir diğer yönetmelikle, enstitüye müracaat edecek öğrenci adayı “Üniversitelerarası Seçme Sınavı” sonuçlarına göre yerleştirilecekti²². Bu yönergede 1977 tarihinde yapılan değişiklikle başvuruda bulunacak öğrencilerden belli birtakım şartlar aranmaktaydı. Ayrıca “Giriş sınavlarının hangi konulardan ve ne şekilde (yazılı, sözlü, uygulamalı, mülakat) yapılacağı Bakanlıkça kararlaştırılır” hükmü getirilmiştir.²³

Üç yıllık enstitülerde öğrenim göreceğ öğrencilerde aranılan şartlar şu şekilde belirtilmekteydi:

- 1) T.C. vatandaşı olmak,
- 2) Eğitim Bölümüne girecekler için İlköğretmen Okulu, Tarım Bölümüne girecekler için İlköğretmen Okulu, lise ve ziraat okulu, diğer bölümlere girmek için de İlköğretmen Okulu veya lise mezunu olmak,
- 3) Eğitim Bölümüne girecekler için İlköğretmen Okulu mezunu olmak, en az 5 yıl başarı ile ilköğretmenliği yapmış olmak ve bu bölüme girme ehliyeti Milli Eğitim Bakanlığı’nca saptanmış olmak,
- 4) 30 yaşını bitirmemiş olmak,
- 5) Sağlam ve sağlıklı olmak (Kekemelik, sakatlık, körlük, şaşılık, çolaklık, topallık, kamburluk, verem vb. bulaşıcı hastalıklar gibi bedenî ve ruhî rahatsızlığı olmadığına dair bir sağlık raporu alması gerekmektedir.),
- 6) Aday seçilmiş olmak ve seçme imtihanlarında başarı göstermek,
- 7) Erkek adaylar için askerlikle ilişkisi olmadığını belgelendirmek,
- 8) Yatılı alınacak bayanlar için evli, boşanmış ya da dul olmamak,
- 9) Herhangi bir yerde görevli olmamak.²⁴

Enstitülerde öğretim süresi iki sömestrdir. Öğrenim, teorik ve uygulamalı dersler, laboratuvar, atölye, seminer ve uygulama faaliyetleri, kurslar; yakın ve uzak çevre incelemeleri, müzik, spor gibi faaliyetlerle gerçekleşmekteydi. Bu çalışmalarla amaç öğretmen adaylarının; görev alacakları okulların ders konularına bilgi ve beceri bakımından hâkim olmalarını, gerektiğinde bu bilgi ve becerileri edinme, derinleştirme ve kullanma yollarını öğrenmelerini sağlamaktı. Bunun yanında, okutacakları derslerde en uygun yöntemleri kullanma, öğretim faaliyetlerini, öğrencilerin bedenî, fikrî, ahlâkî, idarî ve sosyal eğitimlerine hizmet edecek şekilde yürütme yeteneğini kazandırmak diğer amaçlar arasında gelmekteydi.²⁵

Dersler arasında tamamen uygulamaya dayalı, öğrencinin teorisini aldığı ve aldığı bu bilgileri uyguladığı “Uygulama dersi” oldukça önemliydi. Öğrenci-

²² *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde 6.

²³ Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s.207-208.

²⁴ *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde 7.

²⁵ *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde 48-49.

ler tüm derslerden başarı olup sadece uygulama dersinden kaldıklarında mezun olamıyorlardı. Başarısız olan öğrenci bir sonraki yılın Ekim ayında üç hafta süreyle, bu çalışmalarını tekrar etmek zorundaydı.²⁶

Sınavlar, yaz, güz ve kış dönemlerinde olmak üzere yılda üç kez yapılıyordu. Son sınıfların sınavlarına “Bitirme imtihanı”, öteki sınıfların sınavlarına “Ara imtihan” denilmekteydi.²⁷

II- Yüksek Öğretmen Okullarının Kuruluşu Ve Yapısı

A- Eğitim Yüksekokulları (İlkokul Öğretmeni Yetiştirilmesi)

28 Mart 1983 tarih ve 2809 sayılı kanunla öğretmen yetiştiren kurumların kanunla kurulması öngörülmüştü. Bu kanunla, 17 olan eğitim enstitülerinin sayısı, ülkenin öğretmen ihtiyacı göz önünde bulundurularak eğitim yüksek okulu adıyla 24'e çıkarılmıştır.²⁸

8-11 Haziran 1982 tarihleri arasında toplanan On Birinci Milli Eğitim Şurası “Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştirilmesi” konusuyla ilgilenmişti. Burada her düzeydeki eğitim kurumlarında öğretmen olacakların 4 yıllık yüksek öğrenim görmesi kararı alınmıştı. Böylece Şura'da alınan karara bağlı olarak Bakanlık “Öğretmen Eğitiminde Göz Önünde Bulundurulacak Esaslar” isimli bir raporda ilkokul öğretmeni olarak yetiştirileceklerin 144 kredi-saatlik ders alması gerektiğini, 1990-91 öğretim yılından itibaren sınıf öğretmenlerinin 4 yıllık yüksek öğretimde yetişmesi konusunda hazırlıklara başladıklarını bildirmişti.²⁹ Yüksek Öğretim Kurulu ise 4 Mart 1987 tarihli kararname ile eğitim yüksek okullarının eğitim sürelerinin aşamalı olarak 4 yıla çıkarılmasını karara bağlamıştı.

İdarî bakımdan eğitim fakültelerine bağlı olan Eğitim Yüksek Okulu Müdürü, Eğitim Fakültesindeki Bölüm Başkanı ile aynı yetkilere sahipti. İdarî işler Yüksek Okul Sekreteri tarafından yürütülmekteydi.

1987-1988 öğretim yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Yüksek Okulu'nda Sınıf Öğretmenliği programı yanında Anaokulu Öğretmenliği Programı da açılmıştı. Böylece Türkiye'de anaokulu öğretmeni yetiştirme görevi eğitim fakülteleri tarafından yapılmaya başlanıyordu.³⁰

Eğitim yüksek okullarına merkezî sınavla öğrenci alınmaktaydı. Eğitim Fakültelerine olduğu gibi Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından Öğrenci Yerleştirme Sınavı'nda (ÖYS) alınan puana göre öğrenciler yerleş-

²⁶ *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde 50.

²⁷ Sınavlar hakkında geniş bilgi için bkz. *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 1968, madde 52-61.

²⁸ Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 131-132.

²⁹ Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 133; Muhsin Hesapçıoğlu, *a.g.m.*, s. 114.

³⁰ Akt. Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 133.

tirilmekteydi. 1986-1987 öğretim yılında Bolu Eğitim Yüksek Okulunda yapılan bir anketin sonuçlarına göre daha çok ekonomik sıkıntıları olan ailelerin çocuklarının, kısa sürede iş bulmak amacıyla bu okulu tercih ettikleri ortaya çıkmıştı.³¹ Günümüzde dahi öğretmenlik mesleğine ilginin daha çok yoksul yerlerden olduğu, yapılan araştırmalarda görülebilmektedir.³²

1983-1984 öğretim yılından itibaren Yüksek Öğretim Kurulu tarafından hazırlanan Eğitim Yüksek Okulları Sınıf Öğretmenliği programı uygulanmıştır. Bu program genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik formasyonu derslerinden oluşmaktaydı. Öğrenci, toplam 191 krediyi tamamlayarak mezun olabilmekteydi. Ayrıca öğrenciler 3. ve 4. sınıflarda toplam 18 kredilik Seçmeli Yan Alan dersi almak zorundaydı. Bu yan alanlar 8 tane olup şu şekildeydi: Matematik Yan Alanı, Fen Bilgisi Yan Alanı, Sosyal Bilgiler Yan Alanı, Türk Dili Yan Alanı, Okul Öncesi Eğitim Yan Alanı, Resim-İş Yan Alanı, Müzik Yan Alanı, Beden Eğitimi Yan Alanı.

B- Yüksek Öğretmen Okulları (Ortaokul Öğretmeni Yetiştirilmesi)

İstanbul Darülmualimîni, 1924’te “Yüksek Muallim Mektebi” adını almış daha sonra ismi “Yüksek Öğretmen Okulu” olarak değişmiş ve 1954-55 öğretim yılına kadar kendi türünde tek okul olarak öğretmen yetiştirme görevini yerine getirmiş bir eğitim kurumudur. İstanbul’da bulunan Yüksek Öğretmen Okulu öğrencileri özel alanlarıyla ilgili dersleri İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi’nden alıyor, ayrıca pedagojik formasyon derslerinin bazılarını dahi buradan sağlayabiliyorlardı. Ülkede lise öğretmenine duyulan ihtiyacın artmasıyla birlikte 12 Ağustos 1959 tarihinde Ankara’da ve 19 Ekim 1964’te İzmir’de de birer yüksek öğretmen okulu açılmasına karar verilmiş ve bu okulların sayıları bu tarihten itibaren artmaya başlamıştır.³³

1978-79 öğretim yılında ise üç yıllık eğitim enstitülerinin 4 yıla çıkarılmasıyla birlikte üç yıllık eğitim enstitüleri yüksek öğretmen okullarına dönüştürülmüştür. Ankara, Gazi, İzmir Buca, Balıkesir Necatibey, Diyarbakır, Konya Selçuk, Trabzon Fatih, Samsun, Edirne, Erzurum Kazım Karabekir ve İstanbul Eğitim Enstitüleri, Yüksek Öğretmen Okulu olarak yeniden isimlendirilmişti.³⁴

Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği 1981 yılında yayımlanmıştır. Buna göre; bu kurumun amaçları şöyle maddeleştirilmektedir:

31 Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 135.

32 Ayrıntılı bilgi ve araştırma verileri için bkz. Levent Erel ve Betül Batır, “İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi’ne Yurtiçi ve Yurtdışı Öğrenci Talebinin Değerlendirilmesi”, *İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ekim 2006, c. III, sy. 2, s. 15-33.

33 *Çeşitli Memleketlerde Üniversitelere Bağlı Eğitim Fakülteleri*, Doküman A, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967, s. 25; A. Ferhan Oğuzkan, *a.g.m.*, s. 609.

- 1) Atatürk ilkelerine ve anayasamızda ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlı, millî, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen, insanî, manevî ve kültürel değerlere saygılı,
- 2) Vatanını, milletini ve insanlığı seven, Türk devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne inanan ve bunu korumada uyanık,
- 3) Özgür düşünebilen, insan haklarına saygılı,
- 4) Din, dil, ırk, mezhep ve sınıf ayrımı gözetmeden, Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağları ile bağlı herkese sevgi ve saygı besleyen; yurttaşlarına hizmet etmeye ve yardımcı olmaya özen gösteren,
- 5) Müspet bilim anlayış ve görüşünü benimsemiş, bilgi ve becerilerini meslekî alanda ve sosyal hayatta kullanma yollarını öğrenmiş ve bu yönde olumlu alışkanlıklar kazanmış,
- 6) Yeteneklerini geliştirerek, gerekli alanlarda iş görme alışkanlığı, çalışma disiplini kazanmış,
- 7) Davranışları ve çevresine yaptığı hizmetler yönünden örnek,
- 8) Beden ve karakterce sağlam, kişilik sahibi, toplumun sevgi ve saygısını kazanmış,
- 9) Yapıcı, yaratıcı ve üretken bir kişiliği olan,
- 10) Mesleğine bağlı, yurdun her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır birer öğretmen yetiştirmek.³⁵

Yüksek Öğretmen Okulu'nda yönetim, Müdür, Müdür Başyardımcısı, Müdür Yardımcıları, Bölüm Başkanlarından, kurullar ise Öğretim Kurulu, Yönetim Kurulu, Bölüm Kurulu'ndan oluşmaktaydı.

Yüksek Öğretmen Okulu'nda yer alan bölümler Türk Dili ve Edebiyatı, Eğitim, Tarih-Coğrafya, Coğrafya-Tarih, Matematik-Fizik, Fizik- Matematik, Fizik-Kimya, Kimya-Fizik, Kimya-Biyoloji, Biyoloji-Kimya, İngilizce, Fransızca, Almanca, Resim-İş, Müzik, Beden Eğitim idi.

Bölüm öğretim süreleri 4 yıllıktı ve her birinin açılması, Milli Eğitim Bakanlığı'nın iznine tabi idi.³⁶

Her ne kadar 1982'ye kadar bazı yüksek okullarda geçerli olmasa da bu kurumlarda öğretim üyeleri ders vermekteydi. Bunun yanında yüksek öğretmen okullarında öğretim elemanları da kadrolu, sözleşmeli, ek ders ücretli öğretim görevlileri, uzmanlar ve okutmanlardan oluşmaktaydı.

Yüksek öğretmen okullarına girebilmek için eğitim enstitüsünde gerekli olan koşulların yanında, Üniversitelerarası Sınavı kazanmak gerekiyordu. Sa-

34 Cavit Binbaşıoğlu, *Türkiye Eğitim Bilimleri Tarihi*, İstanbul, 1995, s. 417.

35 Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 221.

36 Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 223-224

dece yetenek isteyen eğitim, resim, müzik ve beden dersleri için “özel koşullara” sahip olmak gerekiyordu.³⁷

Bu okullarda lisans eğitimi 4 yarıyıl olup toplam 16 haftaydı. Bazı durumlarda öğrenim 14 haftaya da indirilebiliyordu.

Öğrenciler Öğretim Kurulu tarafından belirlenecek esaslara göre mezuniyet tezi hazırlayarak mezun olmak zorundaydılar. 1981 tarihinde yayınlanan yeni programda Eğitim Bölümleri dışındaki bölümlerde meslek dersi olarak okutulması önerilen dersler; Eğitime Giriş, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Yönetimi, Araştırma Tekniği, Rehberlik, Ölçme ve Değerlendirme, Eğitim Programları ve Yöntemleri, Düşünce Tarihi dersleri idi.³⁸

III- Eğitim Fakültelerinin Kuruluşu ve Yapısı

A- Sınıf Öğretmenliği Bölümlerinin Eğitim Fakültelerine Bağlanması

1982 yılındaki değişiklik ile öğretmen yetiştirme görevini üstlenen Eğitim Fakülteleri bu yıldan itibaren Türk eğitim sisteminin ihtiyacı olan nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesine önemli katkı sağlarken, bazı alanlarda yanlış yapılanma ve eğilimler nedeniyle hızla değişen ülkemiz koşullarına ayak uyduramaz hale gelmişlerdir. Eğitim Yüksek Okulları, 3 Temmuz 1992 tarih ve 3837 sayılı kanunla Eğitim fakültelerine bağlı Okul Öncesi Eğitim ve Sınıf Öğretmenliği Bölümleri olarak ikiye ayrılmıştı. Bu bölümlerin amacı ilkokullar için sınıf öğretmeni yetiştirmektir. Bölüm programı teorik ve uygulamalı dersler şeklinde planlanmıştı. Ayrıca V. yarıyıldan itibaren okullarda uygulama/staj çalışmaları yapılmaktaydı. Yine V. yarıyıldan itibaren her öğrenci bir yan alan seçmek zorundaydı.³⁹

1994 yılında başlatılmış Yüksek Öğretim Kurulu ile Dünya Bankası tarafından yürütülen Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Projesi’nin amaçları 1996 yılında gözden geçirilerek, öğretmen yetiştirme sistemimizde bir yenileşmeyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu ve Eğitim fakültelerimizden temsilcilerin işbirliği ile yapılan çalışmalar sonucu bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapora göre, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1996 yılında toplam sınıf öğretmeni ihtiyacı 22.075 olarak belirtilirken üniversitelerden mezun olan sınıf öğretmeni sayısı 3.910 seviyesinde kalmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın bu konudaki verileri aynı açığın 2000 yılına kadar gittikçe artan bir hızla devam edeceğinden endişe yaratmıştır. Bakanlığın raporuna göre, 1997 yılı sınıf öğretmeni ihtiyacı 30.471 iken toplam mezun sayısının 5.325 civarında olacağı tahmin edilmektedir. Aynı şekilde 1998 yılında sınıf öğretme-

37 *A.g.e.*, s. 225.

38 *A.g.e.*, s. 227.

39 Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 142.

ni ihtiyacının 37.838, toplam mezun sayısının 5.085; 1999 yılında sınıf öğretmeni ihtiyacının 46.687, toplam mezun sayısının 5.405; 2000 yılında sınıf öğretmeni ihtiyacının 57.810, toplam mezun sayısının 5.400 olacağı tahmin edilmiştir. Özetle Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Fakültelerinin mevcut kapasitesinin, gittikçe artan bu ihtiyacı karşılamasının imkânsız olduğunu görmüş⁴⁰ ve öngörmekte oldukları bu sonuçlar ve endişeler eğitim fakültelerinin yeniden yapılanmasını kaçınılmaz kılmıştır.

2000 yılında ise yine Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı tarafından oluşturulan komisyon, uzman kadrosuyla çalışmalar başlatarak Eğitim Fakültelerinde yeniden yapılanma ile birtakım değişikliklerde bulunarak sınıf öğretmenliği derslerini alan bilgisi, genel kültür bilgisi ve meslekî bilgi olarak üç kısma ayırarak meslekî dersleri yani pedagojik formasyonu ders saati açısından fazlaştırmıştır. İlköğretim bölümünün tüm programları bu yeniden yapılanmaya göre şekillenmiştir.

B- Eğitim Fakültelerinde Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirilmesi

Öğretmen yetiştiren kurumlar, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun geçici 28. maddesi gereğince Yüksek Öğretim Kurumlarını yeniden düzenleyen 41 sayılı kanun hükmünde kararname ile 20 Temmuz 1982'de üniversitelere devredilmiştir. Bu bağlamda, temel eğitimin II. kademesi ile genel orta öğretime öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretmen Okulları da eğitim fakültelerine dönüştürülmüştür. Eğitim Fakülteleri kurulurken, doğrudan veya dolaylı olarak öğretmen yetiştirme fonksiyonuna sahip bazı akademi ve yüksek okulları da kendi bünyesine almıştır.⁴¹ 1990'lı yıllarda Eğitim Fakülteleri teşkilat ve program yönünden alan eğitimine önem veren bir yapılanmaya gitmiştir. Ancak meslekî eğitimin önemi 1997 yılında anlaşılmış, 2005 yılına gelindiğinde ise meslekî eğitim daha da çok arttırılmıştır.

16 Ağustos 1997 tarih ve 4306 sayılı kanunla yürürlüğe giren ve 1997-98 öğretim yılında uygulanmaya başlanan sekiz yıllık zorunlu ilköğretim düzeyindeki sınıf öğretmeni ve branş öğretmeni ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır. Bunun yanında ortaöğretim öğretmenliğinin lisansüstü düzeye kaydırılması ve gerek lisans gerekse lisansüstü düzeydeki öğretmen yetiştirme programlarında yer alan derslerin yeniden düzenlenmesi ile daha nitelikli öğretmen yetiştirme yönünde önemli bir adım atılmıştır. Tüm bu süreçte Milli Eğitim Bakanlığı ile yeterli düzeyde koordinasyon ve işbirliği yapılmış ve bu şekilde Eğitim Fakültelerinde yapılan çeşitli geliştirme etkinliklerinin gerçekçi ve ihtiyaca dönük olması sağlanmıştır.

40 *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi Raporu*, Ankara, T.C. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı, Mart 1998, s. 6.

41 Cemil Öztürk, *a.g.e.*, s. 228.

İlk olarak, 1994 yılı sonunda başlayan ve 1998 yılının sonunda bitirilmesi planlanan Yüksek Öğretim Kurulu ile Dünya Bankası Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesinin kaynakları ve proje çerçevesinde gerçekleştirilen çeşitli etkinlikler, yeni düzenleme ilkeleri ve amaçları doğrultusunda yönlendirilmiştir. Bu çerçevede, (a) çeşitli konu alanlarında program geliştirme çalışmaları yapılmış ve üretilen kaynak öğretim materyalleri Eğitim Fakültelerine ilgili derslerde kullanılmak üzere gönderilmiş; (b) Eğitim Fakülteleri öğretim elemanlarının yetişmesine katkıda bulunmak amacıyla proje çerçevesinde çeşitli Eğitim Fakültelerinden öğretim elemanları yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası çalışmalar için yurt dışına gönderilmiş (bunların bir bölümü çalışmalarını tamamlayarak fakültelerine geri dönmüşler ve bir bölümü ise halen öğrenimlerine devam etmektedirler); (c) Eğitim fakültelerine, genel kullanıma ve konu alanlarına ilişkin olmak üzere çeşitli araç-gereçler satın alınmış ve bu şekilde fakültelerin altyapısının güçlendirilmesine çalışılmış; (d) Eğitim Fakülteleri ile okullar arasındaki işbirliğini ve koordinasyonu geliştirmek üzere bir “Eğitim Fakültesi-Uygulama Okulu İşbirliği Programı” başlatılmış ve bu çerçevede Eğitim Fakülteleri ve Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullardan seçilen uygulama öğretmenleri ile seminer çalışmaları yapılmıştır.⁴²

Geçen sekiz yıllık süre içinde üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum örgütlerince düzenlenen sempozyum, panel, çalıştay, açikoturum, konferans gibi akademik etkinliklerde, eğitim fakültelerinde uygulanan öğretmen yetiştirme programlarının; çağımızın gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip öğretmenler yetiştirmedeki yeterlilikleri tartışılır olmuş ve programlarla ilgili sorunları çözümlenmeye yönelik öneriler, bilimsel araştırma verilerine ve alan uzmanlarının görüşlerine dayalı olarak ortaya konmuştur.

Programların güncellenmesini gerektiren bir başka gelişme de, 2003–2004 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, ilköğretim programlarında yapılan değişikliklerle ilgilidir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Yapılandırmacı Eğitim sistemine geçilmesiyle yetişen öğretmen adaylarının eski programa göre yetişmelerinden dolayı yetersizlikleri ortaya çıkmaktadır.

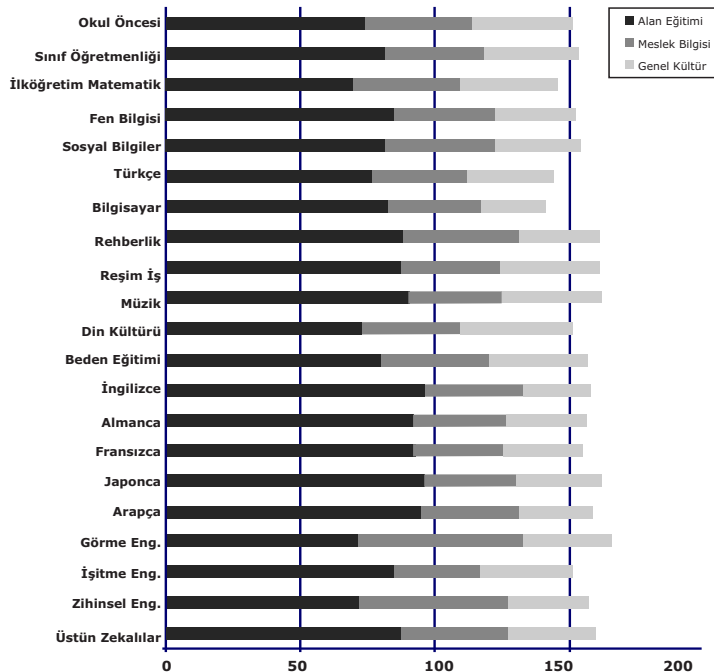
2003 yılından beri ülkemizin de içinde yer aldığı “Avrupa Yükseköğretim Alanı (European Higher Education Area)”, lisans programlarından beklenen “öğrenme çıktılarını” (learning outcomes) tanımlamak, bu çıktılara ulaşmak için öğretilmesi gereken konular, bu konuların işlenmesi için gereken süreler ve yöntemleri belirlemek ve “öğrenme çıktılarını” aynı yöntemlerle ölçüp değerlendirmek amacını taşımaktadır. Yüksek Öğretim Kurulu’nun yapmış olduğu bu açıklamalar ışığında; sekiz yılı aşkın süredir uygulanmakta olan öğ-

⁴² *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*, Ankara, T.C. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı, Mart 1998, s. 3.

retmen yetiştirme lisans programlarının aksayan yönlerini gidererek, geliştirmeye yönelik bir çalışmanın gerçekleştirilmesi Yüksek Öğretim Kurulu'nca uygun bulunmuş ve bu çerçevede, Yüksek Öğretim Kurulu, eğitim fakülteleri yönetici ve öğretim elemanlarıyla konuyu paylaşmış, programları bütünüyle değiştirme yerine, programlarda gerekli güncellemeleri yapmak amacıyla çalışmalar başlatmıştır.

Programları güncellemek üzere, eğitim fakülteleri dekanlıklarının görüşleri de dikkate alınarak, eğitim fakülteleri öğretim üyelerinden 25 kişilik bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Programların temel ilkelerini ve çekirdek programlarını güncelleştirmek üzere oluşturulan grup, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı ile İlköğretim Genel Müdürü'nün de katılımıyla, 5–11 Mart 2006 tarihleri arasında yedi gün süreli "Eğitim Fakülteleri Program Geliştirme Çalıştayı"nda yeni öğretmen yetiştirme program taslaklarını hazırlamıştır. Taslak programlar, görüşleri alınmak üzere eğitim fakülteleri dekanlıklarına gönderilmiştir.

Fakültelerden gelen görüş ve öneriler "Eğitim Fakültelerini Geliştirme Komisyonu" tarafından titiz bir çalışma ile değerlendirilerek Eğitim Fakültelerinin, ortaöğretim branş öğretmenliği hariç, ilk ve ortaöğretime öğretmen yetiştiren bölümlerinde yürütülen programlara son şekli verilmiş, 21 Temmuz 2006 tarihli Yüksek Öğretim Kurulu Genel Kurulu'nda uygulama için onay alınmıştır. Böylece 2006–2007 öğretim yılından itibaren uygulamaya giren öğretmen yetiştirme programlarındaki başlıca yenilikler şu şekilde belirtilmiştir:

- Programlar genellikle, %50 alan bilgisi ve becerileri, %30 öğretmenlik meslek bilgisi ve becerileri, %20 genel kültür derslerini içermektedir. Bu oranlar ve ders saatleri öğretmenlik dallarına göre farklılık göstermektedir.
- Öğretmen adaylarına; okul deneyimi ve/veya öğretmenlik uygulaması sırasında, birleştirilmiş sınıflarda, köylerde ve Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında (YİBO) uygulama yapabilme fırsatı da verilmektedir.
- Yeni programın önemli bir özelliği de Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde öğretmen yetiştirmede kullanılan öğretmen eğitimi programlarının çeşitli boyutlarıyla, büyük ölçüde örtüşmesidir.
- Yenilenen programlar, kendisine söyleneni yapan teknisyen öğretmen yerine, problem çözen ve öğrenmeyi öğreten öğretmenleri yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Ders programlarının uygulanmasında, yeni ilköğretim programlarının yapılandırma felsefesinin bir gereği olarak, önce deneyim ve yaşantılardan yola çıkılması, daha sonra kavram ve tanımlamalara ulaşılması büyük önem taşımaktadır. Öte yandan, ders konularının, Milli Eğitim Bakanlığı’nın ilgili kademe için hazırladığı ders programları ile ilişkilendirilmesi ve günlük yaşamdan örneklerle zenginleştirilmesi dikkate alınması gereken diğer bir husustur.⁴³

Ayrıca Eğitim Fakülteleri 2000 yılından itibaren Liselere Branş öğretmeni yetiştirme konusunda “Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programları” ile öğretmen yetiştirme alanında hizmette bulunmaktadır. Bu program eğitim fakültesinin bağlı bulunduğu üniversitenin 4 yıllık alan eğitiminden sonra 1,5 yıl (3 yarıyıl) meslek bilgisi pedagojik formasyon alması ile tamamlanmaktaydı. 22 Mayıs 2008 tarihli Yüksek Öğretim Genel Kurul toplantısında görüşülen ve Lisansüstü Eğitim-Öğretim Enstitülerinin Teşkilat ve İşleyiş Yönetmeliği’nin 4. maddesinde yapılan değişiklikle 1,5 yıllık eğitim süresi 1 yıl (2 yarıyıl) olarak yeniden düzenlenmiştir.⁴⁴

IV- Sonuç

Öğretmen yetiştirme konusu öğretmenliğin meslek olarak tanımlanmaya başladığı Meşrutiyet döneminden bu yana eğitim toplantılarının gündeminden hiçbir zaman eksik olmamıştır. En can alıcı tartışmalar ve uygulamalar öğretmen yetiştirilmesi konusunda yapılmıştır.

Cumhuriyetin ilanı ile başlayan süreçte köy nüfusunun fazlalığı köye yatırım amaçlı köy öğretmen okulları ve ardından köy enstitüleri köy öğretmeni

43 “Eğitim Fakültelerinde Uygulanacak Yeni Programlar Hakkında Açıklama”, Haziran 2008, http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/programlar_aciklama.doc

44 <http://www.yok.gov.tr/egitim/tezsizyl/tezsizyl.pdf>, Temmuz 2008.

yetiştirilmesi noktasında açığı kapatmış ama artan nüfusla birlikte öğretmen eksikliğine yeterli gelememiştir. Bunu takiben iki ve üç yıllık eğitim enstitüleri açılmıştır. Ardından Yüksek Öğretmen Okulu ve sonrasında Eğitim Fakülteleri ile öğretmen yetiştirilmesinin üniversiteye bağlanması, öğrenimin yükseköğretim düzeyine yükseltilmiş olması yönünden oldukça olumludur.

Ancak 1998 öncesi genel duruma bakıldığında hepimiz biliyoruz ki lisans mezunu olan herkes bölüm ve program fark etmeksizin öğretmenlik mesleğini yapmışlar ve atamaları kolaylıkla gerçekleşmiştir. Gerekçe olarak ülke içindeki öğretmen açığı gösterilmiştir. Kısa dönem içerisinde verilen pedagojik formasyon kursları, özellikle sınıf öğretmenliği gibi ayrı bir meslekî eğitimi gerektiren branşın nasıl yapılabildiği konusunda merak uyandırmaktadır.

Öğretmenlik mesleği kısa sürede ve kısa bir eğitimle (pedagojik formasyon kursları) gerçekleştirilmiştir. Fen ve Edebiyat Fakültelerinde lisans eğitimi süresince 4 yıla paylaştırılmış formasyon dersleri, kısa sürede verilen kurslarla bir tutulmamalıdır. Çünkü meslekî bilgi anlamında lisans eğitimi süresince verilen bu dersler yeterli başarıyı sağlamıştır. 1998 tarihinden sonra 1,5 yıl tezsiz yüksek lisans yaparak Ortaöğretim Alan Öğretmenliği meslekî bilgisi alınması koşulu getirilmiştir. Özellikle Fen ve Edebiyat fakültelerinde 4 yıllık lisans eğitiminin ardından verilen ve bu yıldan (2008) itibaren 2 sömestire (1 yıla) indirilen bu zorunluluk öğretmen yetiştirilmesinin tamamen Eğitim Fakültelerine bırakılması gayretlerinden ileri gelmektedir.

Eğitimin her alanında olduğu gibi öğretmen yetiştirilmesi konusunda da çok sık yapılan değişiklikler bu alanda kalıcı başarının sağlanmasına engel olmaktadır. Şüphesiz Milli Eğitim Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu'nun bu anlamda işbirliğinin güçlü olması öğretmenlik mesleğindeki kaliteyi artıracaktır.

Yükseköğretim Kurulu'nun, Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda uygulamış olduğu yeni metotla birlikte Eğitim Fakültelerinde yeniden yapılandırmaya giderek yapmış olduğu program değişikliği yetişen öğretmen adaylarındaki verimi artmıştır. Aşamalı olarak değişen müfredat programlarının uygulanması, Eğitim Fakültelerinde birtakım karışıklıklar yaşatmış olsa da bu 4 yıllık zaman zarfında aşılacak ve daha kaliteli öğretmen adayları yetiştirilmesini sağlayacaktır. "Öğretmenlik Uygulaması" dersi sırasında eski müfredata göre yetişen öğretmen adaylarının okullarda yaşadıkları sıkıntıları görünce yeni müfredatın daha olumlu ve isabetli olduğunu rahatlıkla söyleyebilmekteyiz.

Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak çalışmayı sağlayacak bir başka konu da "Topluma Hizmet Uygulamaları" dersinin Eğitim Fakültesi müfredatlarına eklenmiş olmasıdır. Bu sayede öğretmen adayları toplumun her sorununda olabileceği gibi okulların sorunlarına da çözüm arayışlarında bulunarak daha eğitimi sırasında görev yapacağı okulları tanıyabilme fırsatını bulacaktır.

Özellikle öğretmen yetiştiren fakültelerde teorik eğitimin yanında uygulamalı eğitim daha fazla ölçüde verilmeye çalışılmalıdır. Bu sayede aldığı bilgileri uygulamaya geçiren öğretmen adayı, mesleğini gerçekleştirirken daha az sıkıntıyla karşılaşmış olacaktır.

From Institutes of Education to Faculties of Education: Training Teachers in Turkey

Betül BATIR

Abstract

This study analyzes the development of teaching in Turkey as a profession from 1950s to the present day with reference to the programs, debates and numerical data based on the training of teachers. The histories of educational institutions, their administrative structures, teaching staff and the status of their students have been analyzed in their historical context. As such the process by which the professional training of teachers was raised to the level of universities has been studied step by step.

Keywords: Institutes of Education, Training School for High School Teachers, Faculties of Education, Education of Elementary School Teachers, Education of Middle School Teachers

Eğitim Enstitülerinden Eğitim Fakültelerine Türkiye’de İlkokul ve Ortaokul Öğretmeni Yetiştirilmesi

Betül BATIR

Özet

Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin gelişimine dair 1950’lerden sonraki gelişmeleri günümüze kadar getirmiş olduğumuz çalışmamızda öğretmen yetiştirilmesi konusunda programlar, tartışmalar, rakamsal veriler ele alınmıştır. Makalede eğitim kurumlarının tarihçeleri, idarî yapıları, öğretim kadrosu ve öğrencilerin durumları tarihsel süreçler çevresinde incelenmiştir. Öğretmenlik mesleğinin yükseköğretim seviyesine nasıl yükseltildiğini aşama aşama her bölümde aynı metot uygulanmak koşulu ile değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Eğitim Enstitüleri, Yüksek Öğretmen Okulu, Eğitim Fakülteleri, İlkokul Öğretmeni Yetiştirilmesi, Ortaokul Öğretmeni Yetiştirilmesi.

